

Landet som alltid haft fred och alltid skulle ha det

Börje Almqvist har sedan 1982 skrivit reportage inifrån Afghanistan för Afghanistan-nytt. Här berättar han om sin kärlek till landet, driften att skildra vanliga människors situation och upplevelserna från de olika regimerna.

Text: Sara Brinkberg

1970-TALET

- Jag kom till Afghanistan första gången på 1970-talet när det var fred i landet. Afghanistan var då ett neutralt land som i huvudsak hade haft fred sedan 1895. Att det skulle bli krig där var lika troligt som att det skulle bli krig i Sverige imorgon.

1978 befann jag mig i Kashmir. På morgonen den 29 april det året satt jag och läste tidningen: Revolution i Kabul, stod det i rubriken till en liten enspaltig notis. Jag skulle resa till Kabul och tog bussen till Delhi för att skaffa visum på afghanska ambassaden där. Jag skulle träffa en kompis från Sverige i Kabul och ville nu också se revolutionen. Men på ambassaden rådde kaos. Ingen kunde få visum. På konsulatet i Peshawar i Pakistan fick jag till slut ett transitvisum till Iran. Därifrån åkte jag på en vecka tur och retur till Kabul. När jag frågade den afghanska konsuln i Peshawar om var jag kunde få reda på något om revolutionen sa han bara varnande, "fråga inte om revolutionen, det är så lätt att hamna i fängelse nuförtiden. Den svenska konsuln i Kabul varnade mig också: "Gör inte det. Det är så svårt att komma ut ur fängelse nuförtiden". I Kabul rådde då utgångsförbud efter klockan tio på kvällarna. Då började säkerhetspolisen arresteras folk. De som tillfångatogs kom aldrig tillbaka. Men på den tiden avrättade kommunistregimen, som hade genomfört en militärkupp, "bara" folk om nätterna. Jag återkom på sommaren och reste runt i landet. I Kabul kunde vi efter utgångsförbudet höra det karaktäristiska hackandet av kulsprutorna i natten när kommunistregimens offer avrättades. Kommunistregimen som kom därefter sköt folk dygnet runt.

1980-TALET

- Under kriget 1982 åkte jag för första gången som journalist till Afghanistan. Jag tog tjänstledigt från Eskilstuna-kuriren där jag arbetade då. Få tidningar skickade egna reportrar och efter 1984 köpte de bara in frilansmaterial. Det var ett extremt dåligt

Foto: SAK

- Jag är väldigt glad att jag inte kom till Afghanistan första gången som journalist. Det gav mig en erfarenhet av landet utanför intervjuögonblicket. Att ha varit där långa perioder gör också att folk vet att jag förstår deras kultur och de är inte rädda att jag skall misstolka vad de säger, säger **Börje Almqvist**

bevakat krig. Jag tyckte att väldigt lite av rapporteringen handlade om hur Sovjets terrorkrigföring påverkade vanligt folk, så det var vad jag ville skildra. Jag åkte runt i byarna och dokumenterade brott mot de mänskliga rättigheterna. Sovjetiska helikoptrar bombade varje dag vanliga människor. De kom flygande om morgnarna när folk gick ut för att arbeta på fälten. Sakta men säkert lyckades Sovjet driva folk på flykt. Hela landsändar tömdes på sin befolkning. Att göra reportage i Afghanistan på den tiden handlade om att ta sig fram till fots eller hyra en häst och rapportera när man kom hem eftersom det inte fanns någon möjlighet att kommunicera med omvärlden.

1990-TALET

- Efter fyra reportageresor åren 1982-85 kom jag inte tillbaka till Afghanistan förrän i november 1992. Då satt jag i Svenska Afghanistankommitténs (SAK) styrelse och vi planerade för framtiden eftersom Afghanistan nu var fritt och alla trodde att freden hade kommit. SAK hade öppnat sitt första regionkontor i Jalalabad. Kabul hade då bara skadats marginellt av inbördes strider mellan olika milisgrupper. För Afghanistan-nytt skrev jag om hur freden hade kommit till Kabul, men redan sex veckor efter att jag lämnade staden bröt inbördeskriget ut. Det varade fram till 1996 när talibanerna jagade ut krigsherrarna. 60 000 civila dödades under striderna i Kabul.

1998 åkte jag till Afghanistan igen. Talibanerna hade då tagit makten i stora delar av landet. Det var väldigt intressant att se skillnaden mellan vad som rapporterades och hur det verkligen var. Kvinnorna på landsbygden bar verkligen inte burka! Hur skulle man kunna plantera ris klädd i burka? Jag levde i Kabul ett halvår under talibantiden. Det var världen upp och ner. Allting normalt och kul var fel och förbjudet. Dessutom la sig talibanerna i familjeangelägenheter som hur kvinnorna skulle klä sig och bete sig, vilket folk uppfattade som kränkande. Afghanerna accepterade inte att staten lade sig i familjeangelägenheter vare sig de är kommunister eller gör det i religionens namn.

2000-TALET

- Från slutet av 1990-talet arbetade jag som informatör för Svenska Afghanistankommittén, som då hade sitt huvudkontor i Peshawar i Pakistan. Jag var mycket ute på skolor och kliniker, pratade med bönder och rapporterade om handikappprogrammet. Men jag skrev även om politiken.

Jag behövde aldrig ge avkall på det journalistiska när jag arbetade som informatör. SAK gav mig snarare en plattform att arbeta utifrån. Jag behövde aldrig tumma på mina principer. År 2003 flyttade huvudkontoret till Kabul. Där arbetade jag tills jag slutade mitt arbete som informatör hösten 2004. Men jag har fortsatt att rapportera från Afghanistan till Afghanistan-nytt efter det.

Vilket av alla dina reportage minns du bäst?

- Mycket har handlat om katastrofer och elände. Kriget på 80-talet

vill jag inte komma ihåg. Krig är inga positiva minnen och det vill man lämna bakom sig. Men det jag tycker mest om är att vara ute på landsbygden och prata med folk i byarna. Vissa människor minns man mer än andra. Till exempel en ensamstående kvinna vars man lämnat henne. Hon har fyra barn, varav två arbetar på gatan. Jag träffade också en familj som bodde bland ruinerna i Kabul. Ibland undrar jag hur det gick för dem. Vanliga människor träffar jag sällan igen och undrar därför hur det har gått för dem.

Vad anser du om mediebevakningen av Afghanistan?

- Den är väldigt intensiv just nu. Men det är samma problem nu som förr. Hur vanliga människor påverkas skildras endast marginellt. Det handlar mest om militären och politiken. Man går alltför sällan ut och pratar med vanligt folk, det skrivs för lite om de vanliga människornas verklighet.

Idag finns ganska mycket information på nätet men det är mest för dem som är specialintresserade. Vanligt folk i Sverige läser väldigt lite om vanligt folk i Afghanistan. Visst finns det journalister som vill berätta om detta, men deras uppdrag från redaktionerna är huvudsakligen att rapportera om bombdåd, svenska soldater och konflikt. Det handlar om bilden av vad en nyhet är för något.

Hur har åren i Afghanistan förändrat dig som person?

- När jag slutade arbeta som informatör i Kabul hade jag inte förberett något tal till avskedsteet med mina arbetskamrater just för att jag visste att något spontant skulle komma ur hjärtat. Jag sa: "Det pratas mycket om att vi överför kunskap till er, men den kunskap om livet som ni har, har gett mig är mycket mer än det lilla jag kan ha överfört". Framför allt handlar det om hur man tar livet. Skrapar man på ytan har de flesta man möter i Afghanistan oerhört traumatiska liv bakom sig. Att leva bland människor som har haft det svårt men som anstränger sig för att ha en bra vardag har påverkat mig mycket. Det gör att jag kan ta mina egna svårigheter bättre.

Oavsett situation har jag alltid haft trevligt när jag har varit i Afghanistan. En vinter när Sovjet bombade och sköt sönder bygden var jag där i sju ton dagar. Och under den tiden skratade vi nog mer än en normal svensks årsranson. Folk är sociala, artiga och har humor, och den stora gästfriheten inkluderar afghaner och utlänningar på lika villkor.

Jag var själv inte ens 30 när jag upplevde krig för första gången. Jag ville göra en insats. Men man kommer inte tillbaka som samma människa igen. Det är Afghanistans tragedi: att kriget kommer tillbaka hela tiden. Vi är nu inne på tredje generationen som går ut i krig. De flesta manliga afghaner i min åldersgrupp lever inte idag. De dog i kriget på 1980-talet. Däremot blev det kvar många änkor och faderlösa barn.

□